

Богдан ХІХЛАЧ

Релігійне становище на Поділлі наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.

Розглядається релігійна ситуація на подільських землях після поділу Речі Посполитої в кінці XVIII ст. На цій території відбулася ліквідація Унійної церкви, втрата потужних позицій католицизму та заміна його російським православ'ям.

Ключові слова: католицизм, православ'я, унія, Церква.

Перебування подільських земель у складі Речі Посполитої зумовило значний розвиток на цій території римо-католицьких структур, які завжди мали підтримку з боку польської влади та шляхти. Це дозволило Католицькій церкві контролювати всі сторони релігійного життя в державі, активно впливати на її внутрішню та зовнішню політику. Проте в другій половині XVIII ст. криза в стосунках між польським королем і магнатами призвела до втрати цілісності держави. Правобережна Україна відійшла до Російської імперії, а Римо-католицькій церкві довелося боротися за своє існування з імперським урядом та Православною церквою.

Історіографія поставленої проблеми охоплює праці як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Серед них необхідно згадати роботи А. Зінченка¹, Т. Тхоржевської², Ю. Хитровської³, В. Павлюка⁴, Зб. Добжинського⁵, а також четвертий том ґрунтовної монографії «Історія релігії в Україні»⁶, присвячений католицизму та греко-католицизму.

Мета статті – охарактеризувати релігійне становище на Поділлі в кінці XVIII – першій половині XIX ст., показати втрату панівних позицій у регіоні католиків та посилення впливу Православної церкви.

У 90-х рр. XVIII ст. сталися знакові для подільського регіону події – другий і третій поділи Речі Посполитої та перехід цих земель до Російської імперії. Дві римо-католицькі єпархії – Луцька й Кам'янецька – опинилися в складі Росії, і самодержавство почало шукати шляхи для вибудовування відносин з католиками, які мали значний вплив на Поділлі.

Перед російською владою постало декілька завдань: на приєднаних землях Правобережної України потрібно було організувати

адміністративне керування римо-католицьким клиром і його вірними, обмежити їхні зв'язки з Ватиканом та поступово підпорядкувати їх самодержавству.

11 липня 1793 р. у м. Гродно підписано трактат між Катериною II та польським королем Станіславом II Августом. У документі зазначалося, що Римо-католицька церква, яка підпадала під владу Російської імперії, отримує всі права та привілеї, а латинському духовенству надаються всі громадянські права, дозвіл користуватися власними маєтками та безперешкодно виконувати духовні треби. Імператриця запевнила представників РКЦ, що вона та її нащадки залишать непорушними головні засади римської віри. Проте насправді Катерина II не була зацікавлена у посиленні позицій Римо-католицької церкви на Правобережжі, адже вбачала в ній ідеолога політичної опозиції щодо самодержавства. Допускаючи існування латинського клиру в межах Росії, імператриця заборонила йому безпосередньо підпорядковуватися Ватикану⁷.

Така ситуація тривала впродовж 1793–1794 рр., доки не розгорілося повстання під проводом Т. Костюшка. У ході його придушення Катерина II вирішила релігійне питання на користь православ'я. Якщо своїм рескриптом від 22 квітня 1794 р. вона ще запрошувала уніатів прийняти православну віру⁸, то тепер усе робилося без умовлянь чи переговорів, причому досить швидко. Вже за донесенням архієпископа Віктора Садовського Святішому Синоду від 27 жовтня 1794 р., з кінця серпня і до початку жовтня того року на Поділлі до православ'я приєдналося 333 093 уніати, які належали до 721 парафії, а також 463 уніатські священники⁹. У лютому 1795 р., преосвященний архієпископ Віктор сповіщає Святіший синод, що протягом одного півріччя на Поділлі та Волині в об'єми Православної церкви прийнято 1 700 церков з 1032 священниками та 1010 млн. осіб¹⁰. У березні 1795 р. на подільських теренах налічувалося вже більше 1000 парафій, які перейшли з унії на православ'я впродовж 6–7 місяців¹¹. Загалом у 1795 р. на Поділлі (тобто в колишніх Подільському та Брацлавському воєводствах) приєдналися до православ'я 1 295 471 особа обох статей та 1 442 церкви¹². Указом 19 жовтня 1795 р. ліквідовано всі унійні епархії, залишено тільки одну Полоцьку архієпархію на чолі з Іраклієм Лісовським¹³.

6 вересня 1795 р. вийшла постанова Катерини II про заборону римському духівництву на вертати на католицизм не лише право-

славних, але й представників іншої віри¹⁴. І все ж спроби повернути конвертитів у лоно Католицької церкви тривали. У травні 1796 р. Брацлавське намісницьке правління розглядало справу про схиляння православних до уніатського обряду в с. Долині Вербо-вецького округу Подільської губернії місцевим дідичем Х. Пінінським. Результатом розгляду став наказ припинити такі дії під загрозою судового покарання¹⁵. 31 липня 1796 р. Це саме правління, у зв'язку з фактами переходу з православ'я на католицизм, звело городничим та земським судам скрізь оприлюднити імператорське вето на спонукання до навернення на католицизм будь-яких людей іншої віри під острахом суду¹⁶. У листопаді 1797 р. Брацлавська духовна консисторія заборонила поміщикаві генерал-майорові Тадеушу Козловському, власникові с. Лозове Липовецького повіту, переводити своїх підданих на католицизм, і той змушений був на це погодитися¹⁷. Відомі випадки, коли половина парафії ставала православними, а половина – католиками (с. Літинка Літинського повіту, с. Строїнці Ямпільського повіту¹⁸).

Н. Стоколос та Р. Шеретюк у спільному дослідженні називають перехід частини автохтонного населення Правобережної України на римо-католицизм – цілком закономірним процесом¹⁹. Автори пояснюють, що грубе втручання світських і церковних можновладців у звичний для парафіян лад духовно-культурного життя викликало в багатьох жителів Правобережжя відразу до великоімперських гасел про «відновлення справедливості» в релігійно-церковному питанні, зокрема через повернення «усіх бажаючих» до віри предків – православ'я. Неприйняття цієї ідеї було детерміноване також гоніннями та переслідуваннями уніатів, брутальним вигнанням унійних священників із парафій та опечатуванням їхніх храмів. Крім того, вироблені унією погляди, звичаї, нахили в культурно-релігійній і культурно-побутовій сферах увійшли у свідомість не одного покоління людей, ставши їхньою щоденною потребою. Саме тому заборону та знищення унійної традиції різко негативно сприйняли ті верстви місцевого люду, котрі вважали уніатство рідним. Вони чинили цьому пасивний, а нерідко й активний спротив, виявом якого і став перехід уніатського населення Правобережної України, затиснутого в самодержавно-синодальні лещата, до римо-католицизму наприкінці XVIII ст.²⁰

У підсумку, за неповні два роки (1793–1795 рр.) російською владою на Волині, Київщині, Поділлі було переведено на правос-

лав'я понад 1,5 млн. уніатів²¹. У 1796 р. полоцький та вітебський уніатський архієпископ І. Лісовський (1783–1809) стверджував, що на Україні та Поділлі залишилося лише 200 унійних парафій²². Хоча перед 1796 р. там нараховувалося близько 3 000 парафій²³. Загалом, за часів правління імператриці Катерини II, Унійна церква втратила 8 млн. вірних у 9 316 парафіях та 145 монастирів²⁴.

І хоч остаточної ліквідації унії на Правобережжі за царювання Катерини II так і не відбулося (через її передчасну смерть), з цього часу домінуючу роль на цих теренах почала відігравати православна конфесія. Питання про цілковиту заборону Унійної церкви в регіоні постало лише наприкінці 30-х рр. XIX ст., в період правління імператора Миколи I²⁵.

Якщо з уніатами російському урядові вдалося розправитися відносно легко, то щодо латинян він був змушений шукати інші шляхи їхнього підпорядкування. Російські урядові кола вважали за доцільне послабити католицькі впливи на Правобережжі та контролювати Католицьку церкву.

За ініціативою латинського архієпископа С. Сестшенцевича на новоприєднаних землях було створено три єпархії (1795 р.), адміністративно-територіальні межі яких встановлювалися без урахування етнічного чинника, – Інфляндську (литовську), Пінську та Летичівську. Остання з них обіймала Поділля, Брацлавщину та Вознесенщину. Архієреєм Летичівської єпархії став граф Сераківський²⁶.

Централізація системи церковного управління відбувалася за православним зразком, що сприяло формуванню своєрідної російської моделі Римо-католицької церкви. Згідно з нею, об'єднане в ордені чернецтво переходило юрисдикцію єпископів. Посилення єпископату наприкінці XVIII ст. було пов'язане з низкою організаційних нововведень, у т. ч. з появою в 1797 р. департаменту в справах римського духовенства та подальшим його підпорядкуванням архієпископові.

Після смерті Катерини II в 1796 р. російським монархом став Павло I (1796–1801). Уже під час його коронації папський легат Лаврентій Літті вручив імператорові пам'ятну записку з описом тих кривд, яких зазнала Унійна церква, і просив відновити Київську унійну митрополію, дати свободу католицькому віросповіданню всіх обрядів та повернути церковне майно.

У березні 1797 р. Павло I опублікував маніфест про вільне віросповідання в приєднаних від Польщі губерніях. Водночас документ забороняв «таємними умовляннями й насильно» відривати від Православної церкви її вірних, щоб повернути їх до унії²⁷. У 1799 р. з'явився імператорський указ, який забороняв католицькому духовенству «спокушати уніатів та православних у латинство». Того ж року іншим монаршим розпорядженням католицьким єпархіям було надано самостійність в управлінні, з метою відокремити Католицьку церкву Росії від Риму²⁸.

У 1800 р., не зважаючи на опір РПЦ, Павло I продовжував свою прокатолицьку політику. Він повернув уніатам частину храмів та василіанських монастирів, а також більшість засланих унійних священників з Сибіру, позбавив синодальних місіонерів військової охорони, чим паралізував їхній апостольський запал. Таємний указ Павла I від 7 березня 1801 р. передбачав поступове запровадження в Росії католицизму, що стало однією з причин змови проти імператора та його вбивства на четвертий день після появи документа²⁹.

Престол Павла I успадкував його син Олександр (1801–1825). Він також не мав такого упередження до Римо-католицької й Унійної церков, як його попередники Петро I та Катерина II. Указом від 13 листопада 1801 р. Олександр I створив Римо-католицьку колегію, у компетенції якої були справи Католицької церкви в Росії. Колегія складалася тільки з представників римо-католицьких дієцезій. Головою її став митрополит С. Сестшенцевич, затятий ворог унії. Використовуючи свою позицію, він перетягнув на латинство понад 200 тис. уніатів. Лише після втручання полоцького архієпископа І. Лісовського імператор ввів до колегії чотирьох членів-уніатів (розпорядження від 12 липня 1804 р.), один з яких мав бути єпископом і заступником голови цього органу церковного управління³⁰. 16 липня 1805 р. колегію поділено на два департаменти - католицький та уніатський. Зауважимо, що ця інституція була створена не канонічно, світською владою й цілковито залежала від царського уряду³¹. Таким чином, Російська імперія спромоглася залучити Католицьку церкву до державного апарату.

Поділля в XIX ст. не оминула боротьба між католиками та православними, що, закономірно, заторкнула й уніатів. За донесенням архієпископа подільського і брацлавського Йоанікія до Святішого Синоду від 13 грудня 1802 р., латиняни дозволяли

унійним священикам правити Службу Божу в римо-католицьких костелах³². Спираючись на підтримку поміщиків та польську адміністрацію й суд, католицьке духовництво намагалося перевести на свою віру місцеве українське населення, застосовуючи для цього старі засоби, як-от змішані шлюби. Так, 20 січня 1802 р. ксьондз Кобушевський з костелу м. Годованець Гайсинського повіту обвинчав жителів с. Мощена: шляхтича Голинського та православну Парасковію Олейникову. При цьому ієрей переконував наречену прийняти католицизм, проте жінка відмовилася³³. З лютого 1818 р. священиком Василем Синицьким та дяком Лазаровичем із с.Токарівка Літинського повіту був даний шлюб католикові Іваном Греську (29 р.), мешканцю с. Попівці Могилівського повіту, та православної Мотрі Медюк (15 р.), які до того ж були родичами. За це на обох клириків було накладено штраф у розмірі 10 крб і 5 крб асигнаціями, на користь відповідно, вдів та сиріт³⁴. У серпні 1820 р. за листоношу Йосифа Сенкевича (католика) вийшла заміж жителька Могилева–на–Дністрі Надія Щигрова (православна). Жінка змінила віру на католицьку³⁵.

Тим часом однією з форм опору багатьох уніатів проти насильного «возз'єднання» з православ'ям була їхня конверсія на римо-католицизм. 14 лютого 1829 р. Анастасій Тележинський (27 р.), чернець Уманського василіанського монастиря, написав прохання до Полоцької греко-уніатської духовної консисторії про перехід на римське сповідання та звільнення з Уманської обителі. Він зміг довести своє католицьке походження, і 18 серпня 1830 р. його було виключено з ЧСВВ³⁶. Канонік того самого монастиря Володимир Ляховський у лютому 1834 р. вирішив повернутися з унії до католицизму, в якому перебував до 1820 р. 28 березня 1834 р. він отримав з Білоруської греко-уніатської духовної консисторії свідоцтво про звільнення з василіанського ордену й того ж дня перейшов на римський обряд, а 9 травня 1834 р. вибув з Уманського монастиря³⁷.

Політика утисків прав римо-католиків з боку російської влади спонукала латинських священиків та ченців долучитися до польського повстання 1830–1831 рр. Католицьке духовенство Правобережної України стало однією з його рушійних сил. Участь латинського клиру в польському національно-визвольному русі була зумовлена кількома причинами: 1) бажанням відродити могутність та незалежність Речі Посполитої; 2) намаганням повернути

колишній вплив, утрачений після поділів Польщі; 3) прагненням позбавитися тиску з боку Православної церкви та російського царату. Проте повстання зазнало поразки. Після його придушення уряд змінив політику щодо польського елементу південноросійської території. Всі пільги, які стосувалися польської мови, школи, шляхетського самоуправління, були ліквідовані.

На 1835 р. у Подільській губернії римо-католицького духовництва з причтом налічувалося 350 осіб, а ченців – 64³⁸. За рапортом подільського цивільного губернатора київському військовому подільському та волинському генерал-губернаторові від 26 липня 1836 р., ця губернія нараховувала: православних церков кам'яних – 278, дерев'яних – 126; унійних храмів – 5; католицьких костелів кам'яних – 78, дерев'яних – 20; православних монастирів чоловічих – 8, жіночих – 2; католицьких монастирів чоловічих – 6, жіночих – 3³⁹.

12 лютого 1839 р. в Полоцьку відбувся собор унійного духовенства на чолі з трьома уніатськими владиками – керуючим Полоцькою єпархією В. Лужинським, вікарієм Литовської єпархії А. Зубком і єпископом Литовським Й. Семашком, а також за участю православного полоцького єпископа Йосифа Нікольського. На цьому зібранні було прийнято «Акт возз'єднання» Унійної церкви з РПЦ, а 25 березня його затвердив Микола I резолюцією «Дякую Богові та приймаю»⁴⁰. Під «Актом возз'єднання» поставили підписи 1 305 осіб духовного стану, семінаристів та професорів, не підписало документ 593 духовних, у т. ч. 172 монахи. Статистично бракує близько 350 священників – вони перейшли на латинський обряд або були вигнані зі своїх парафій⁴¹.

Загалом у 1839 р. «возз'єдналося» з православ'ям 1 607 парафій та більше 1 млн. 600 тис. осіб⁴². Для запобігання конверсії українського населення на католицизм влада заборонила указом 1840 р. латинським ксьондзам надавати священницькі послуги православним, особливо новонаверненим з унії. Католицька ієрархія підтримала уряд власними відповідними постановами⁴³.

Як бачимо, період кінця XVIII – першої половини XIX ст. виявився дуже важким в історії Унійної та Католицької церков у подільському регіоні. Першу фактично ліквідували, а другу поставили в залежні умови від російського уряду та РПЦ. Самодержавство не розглядало римо-католицьке священство рівноправного суб'єкта правовідносин. Російська влада не зважала на потужні економічні позиції католицизму в Подільській губернії, його союз із польською

шляхтою. Своїми розпорядженнями уряд постійно обмежував права та свободи Католицької церкви, загострюючи й без того складні релігійні проблеми на Поділлі.

- ¹ Зінченко А. Л. Церковне землеволодіння в політиці царизму на Правобережній Україні наприкінці XVIII - першій половині XIX століття / А. Л. Зінченко. - К., 1994.
- ² Тхоржевська Т. В. Католицька церква в Україні: від влади до опозиції / Т. В. Тхоржевська // Інтелігенція і влада. Серія: Історія. – 2003. – Вип. 1. – С. 60–67; Її ж. Конфесійна політика російського царату щодо католицької церкви на Правобережній Україні наприкінці XVIII – на початку XIX ст. // Там само. – 2006. – Вип. 8. – С.59–64.
- ³ Хитровська Ю. В. Участь християнських конфесій у суспільно-політичному житті Правобережної України наприкінці XVIII – на початку XX століття / Ю. В. Хитровська – К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2011; Її ж. Організаційно-правове становище Римо-католицької церкви на Правобережній Україні наприкінці XVIII – на початку XX ст. // Сторінки історії. – 2010. – № 30. – С. 26–42.
- ⁴ Павлюк В. В. Римо-католицька церква в суспільному житті Правобережної України кінця XVIII – I третини XIX ст. / В. В. Павлюк // Наукові записки. Серія «Історичне релігієзнавство». – 2011. – Вип. 4. – С. 138–144.
- ⁵ Dobrzycski Zb. Prawoslawny i greckokatolicy w dawniej Polsce / Z. Dobrzycski. – Warszawa: Warszawska Metropolia Prawoslawna, 1992. – Cz. 2.
- ⁶ Історія релігії в Україні: 10 т. / [голов. редкол.: А. М. Колодний (голова) та ін.]. – К.: Світ знань, 2001. – Т. 4: Католицизм / за ред. П. Яроцького.
- ⁷ Зваричук Е. О. Особливості державно-правової політики російського самодержавства щодо Римо-католицької церкви на Правобережній Україні наприкінці XVIII – першій третині XIX ст. / Е.О.Зваричук // Матеріали XIII Подільської історико-краєзнавчої конференції: [присвяченої 80-річчю від дня народження І.С.Винокура] / О.М. Завальнюк (голова, В. І. Войтенко (співголова), Л. В. Баженов (відп. ред.) та ін. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2010. –С. 240.
- ⁸ Батюшков П. Н. Подолие. Историческое описание / П. Н. Батюшков. – СПб.: Тип. Тов-ва «Обществ. Польза», 1891. – С. 209.
- ⁹ Там же. – С. 210.
- ¹⁰ Троицкий П. Меры, принятые преосвященным Иоанником к уничтожению остатков унии в Брацлавской епархии / П. Троицкий // Подольские епархиальные ведомости. – 1873. - № 14. - С. 507.
- ¹¹ Труды Подольского церковного историко-археологического общества. –

- Каменец-Подольськ: Тип. Св.-Троиц. братства, 1916. – Вып. 12 / [под ред. Н. Яворницького]. – С. 110.
- ¹² Хіхлач Б. М. Ліквідація Уніатської церкви на Східному Поділлі у 1794–1796 рр. / Б. М. Хіхлач // Українське релігієзнавство. – 2005. – № 2. – С. 108.
- ¹³ Opacki Z. Likwidacja Unii na ziemiach zabranych w 1839 r. / Z. Opacki // Unia Brzeska i jej następcstwa. Materiały z sesji naukowej, która odbyła się w Gdąsku w kwietniu 1991 roku / pod red. T. Stegnera. – Gdąsk: KNHUG, 1991. – S. 86.
- ¹⁴ Державний архів Вінницької області (далі ДАВО). – Ф. Д-678. – Оп. 1. – Спр. 101. – Арк. 1 зв.
- ¹⁵ Там само. – Ф. Д-895. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 339–339 зв.
- ¹⁶ Там само. – Ф. Д-678. – Оп. 1. – Спр. 101. – Арк. 5–5 зв.
- ¹⁷ Там само. – Ф. Д-669. – Оп. 1. – Спр. 21. – Арк. 1–2.
- ¹⁸ Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета. – Каменец-Подольськ: Тип. С. П. Киржацкого, 1901. – Вып. 9: Приходы и церкви Подол. епархии / [под ред. Е. Сецинского]. – С. 581, 1060.
- ¹⁹ Стоколос Н., Шеретюк Р. Драма Церкви (До історії скасування Греко-Уніатської Церкви в Російській імперії та викорінення її духовно-культурних надбань): Монографія / Н.Стоколос, Р.Шеретюк. – Рівне: ПП ДМ, 2011. – С. 59.
- ²⁰ Там само.
- ²¹ Центральний державний історичний архів України у м. Львів. – Ф. 364. – Оп. 1. – Спр. 56. – Арк. 112.
- ²² Rzemieniuk F. Unici Polscy: 1596–1946 / F. Rzemieniuk. – Siedlce, 1998. – S. 30.
- ²³ Dobrzynski Zb. Prawosiawny i greckokatolicy... – S. 58.
- ²⁴ Дорожинский Д. Начерк истории унии русской церкви с Римом / Д. Дорожинский. – Львов: Комитет Ювильный, 1896. – С. 82.
- ²⁵ Хитровська Ю. В. Участь християнських конфесій... – С. 395.
- ²⁶ Історія релігії в Україні. – Т. 4. – С. 94.
- ²⁷ ДАВО. Ф. Д-468. – Оп. 3. – Спр. 3. – Арк. 6–6 зв.
- ²⁸ Унія в документах [сб.] / [сост. В. А. Теплова, З. И. Зуева]. - Минск.: Лучи Солнца, 1997. - С. 54.
- ²⁹ Історія релігії в Україні. – К.: Укр. центр духовної культури, 1999. – Т. 3: Православ'я в Україні / За ред. А. Колодного, В. Климова. – С. 172.
- ³⁰ Ленцик В. Українсько-Католицька церква в Росії до її ліквідації (1772-1839/75) / В. Ленцик // Берестейська унія (1596-1996). Статті й матеріали / [ред. кол. М. Гайковський, В. Гаюк та ін.]. – Львів: Логос, 1996. – С. 97.
- ³¹ Dobrzynski Zb. Prawosiawny i greckokatolicy... – S. 59–60.
- ³² Российский государственный исторический архив в г. Санкт-Петербург. –

Ф. 796. “ Оп. 83. – Д. 929. – Л. 2.

³³ ДАВО. – Ф. Д-798. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 6 зв.

³⁴ Там само. – Ф. Д-513. – Оп. 1. – Спр. 110. – Арк. 9–16.

³⁵ Там само. – Спр. 162. – Арк. 7.

³⁶ Центральний державний історичний архів України у м. Київ. – Ф. 972. – Оп. 1. – Спр. 9. – Арк. 62.

³⁷ Там само. – Спр. 15. – Арк. 6–9.

³⁸ Там само. – Ф. 442. – Оп. 1. – Спр. 1805. – Арк. 229.

³⁹ Там само. – Спр. 2040. – Арк. 17–17 зв.

⁴⁰ Інститут рукопису НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – Спр. 1155. – С. 21.

⁴¹ Ораскі Z. Likwidacja Unii... – S. 91.

⁴² Унія в документах... - С. 59.

⁴³ Ораскі Z. Likwidacja Unii... – S. 93.

SUMMARY

Bohdan Khikhlach

Religious situation on Podillya at the end of 18th – and to the half of 19th century

The article examines the question of religious situation on Podillya after liquidation of Rzeczpospolita in the end 18th of century. On this territory liquidation of the Uniate Church, loss of powerful positions, took place Catholic and replacement of her by Russian Orthodoxy Church.

Keywords: Catholicism, orthodoxy, union, church.